

Workshop laminering hos Zenzie Tinker conservation Ltd Redovisning 2024-072

Tack vare medel från Märta, Gunnar och Arvid Bothéns stiftelse kunde vi; Anne-Marie Ryding (Studio Västsvensk konservering-SVK), Louise Franzén (SVK) och Heidi Åberg Berthelsen (Göteborgs Universitet) delta i en tre dagar lång workshop om laminering av textila föremål. Med denna reseberättelse vill vi dela med oss av våra intryck från en mycket välorganiserad och bra workshop hos Zenzie Tinker Ltd i Brighton.

Zenzie Tinker Conservation Ltd grundades av Zenzie Tinker 2003 i Brighton. Med åren har ateljén växt och 2018 flyttade man in i nuvarande lokaler.

Zenzie Tinker har en kandidatexamen i designhistoria och har därefter gått som lärling i textil och tapetkonservering och certifierades till textilkonservator 1991. Därefter har hon arbetat på Museum of London och Victoria & Albert museum fram till 2003 då hon öppnade sin egen ateljé. Zenzie Tinker har undervisat, forskat och publicerat artiklar om användningen av adhesiver inom textilkonservering (zenzietinker.uk.com, 2023). Zenzie Tinker har genom sitt arbete haft möjlighet att undersöka och utvärdera äldre konserveringar med adhesiver och se hur de har åldrats.

På ateljén i Brighton arbetar de med uppdragskonservering och är ett team med 8 medarbetare, 7 textilkonservatorer samt en måleri- och papperskonservator. Ateljén har även korttidsanställda vid behov samt tar emot praktikanter.

Onsdag morgon tog vi oss till Zenzie Tinker Conservation Ltd: s lokaler, på sjunde våningen i en byggnad som inhyser ett antal olika verksamheter, med stora lasthissar, lastkaj och breda korridorer. Vi togs emot av Zenzie Tinker och hennes medarbetare, samt praktikanter. Efter en kopp kaffe och presentation av alla deltagare så förflyttade vi oss till ett angränsande rum där ett bibliotek med föreläsningssplats fanns inhytt i anslutning till ytterligare en ateljé avsedd för dräcktkonservering.

Inledningsföreläsningen behandlade frågan om när laminering är en lämplig konserveringsmetod, dess historiska bakgrund och utveckling, samt vilka resultat som är möjligt att uppnå med behandlingar med termoplastiska adhesiver. Zenzie Tinker och hennes medarbetare hade tagit fram ett antal lamineringsprover som fanns tillgängligt att titta och känna på. Vidare fanns ett flertal pärmar med alla konserveringsrapporter från konserveringsprojekt med laminering som ateljén utfört. Dessa kunde vi gå igenom i pauserna och de fanns även tillgängliga på dator om vi ville titta på bilder mer i detalj. Tyvärr fanns det lite tid till att gå genom detta omfattande och spännande material.

Förmiddagen fortsatte med ytterligare presentation där adhesivers kemiska egenskaper och terminologi behandlades. Vikten av att göra testserier inför varje behandling underströks. Detta var något som Zenzie återkom till många gånger under hela workshopen. Hon underströk vikten av att testa limblandningar, appliceringsmetoder och typ av stödtyg inför varje projekt och inte lita på en universallösning. Olika adhesiver har olika för- och nackdelar, och varje föremål är unikt och det behöver tas i beaktande hur föremålet ska användas, syfte och materialtekniska såväl som ekonomiska förutsättningar. Att laminering skulle vara en metod som används som "sista utväg" eller skulle vara en tidsbesparing var något som Zenzie starkt dementerade. Hon tryckte också på nödvändigheten att kombinera all laminering med sömnad.

Ateljén för plan textil var stor och öppen med stora fönster mot norr. Där fanns en torr avdelning med stora arbetsbord och ett värmevacuumbord. Mot fönstren fanns en arbetsstation för stora föremål, där en vävd tapet för tillfället var under konservering. Även ett annat projekt var i gång i ateljén och vi kunde följa arbetet under våra dagar på plats. Objektet var en stor vägghängd plan textil i chintz som var sydd i flera våder som skulle lamineras med stödtyg på baksidan. En till tre konservatorer arbetade med föremålet under onsdagen och torsdagen och vi kunde följa processen hur stödtyget placerades och fixerades med värme. Stödtyget placerade våd för våd på baksidan och kompletterades med sömmar längs befintliga stygnrader. Denna del var en del av tre som skulle åtgärdas.

De praktiska momenten leddes av Mira Karttila och Zenzie Tinker gemensamt. Under eftermiddagen så arbetade vi med att preparera stödtyg med termoplastiska limmer. För att använda tiden effektivt så gick vi genom grundmetoderna och använde endast ett fåtal limmer. Vidare referensbibliotek får tillverkas när vi är tillbaka i våra egna ateljéer.

Vi arbetade med Lascaux 303 och Lascaux 498 2:1 17,5 % i avjoniserat vatten samt Vinamul 3171.

Lösningarna rollades och penslades på silkeslöja och på nylontyll. Vi använde rollers med kort lugg. Man får pröva sig fram till vilken roller eller pensel som passar för olika projekt. Beroende på längden på luggen blir limfilmen olika tjock. Slutresultatet beror även på handlag, vilket är viktigt att ha i åtanke om man är flera personer som arbetar på ett projekt.

Vi gick även igenom hur man kan spraya Beva till en film i önskad tjocklek på ett stödtyg. Detta testades inte praktiskt eftersom lokalen inte hade tillräcklig ventilation för att använda så mycket lösningsmedel. Beva används normalt inom målerikonservering och kan köpas i färdig film. Den är i de flesta fall för tjock för textilier utan färgskikt och kan riskera att limmet tränger in och igenom materialet med fläckbildning som följd. Den tjocka limfilmen kan även ta bort den textila känslan. En annan egenskap Beva har är att bindningarna är starka och vidhäftningen mycket god. Det kan medföra problem med att avlägsna limmet i framtiden.

Dag två inleddes med en powerpointpresentation om olika metoder och vad man behöver ta hänsyn till vid val av metod. Vilket lim, vilket stödtyg, appliceringsmetod på stödtyget och föremålet, och andra faktorer som kan påverka val av konserveringsmetod och resultat.

Dagen ägnades åt applicering av stödtyg. Vi arbetade på en mindre modell men enligt princip hur man applicerar ett stödtyg i sektioner på ett stort föremål från mitten och ut. Vi kunde följa processen bredvid oss i betydligt större skala eftersom denna appliceringsmetod användes på chintzen. Principen känns igen från allt arbete med placering av stödtyg: starta i mitten, vara noggrann med trådriktning och placering så att spänningar undviks och arbeta sig framåt bit för bit.

Vi testade att applicera ett större stödtyg på en sjal. Vi byggde en liten upphängningsanordning för rullen för att kunna föra den från mitten av föremålet ut mot kanterna och exponera limfilmen en bit i taget.

Sedan ägnade vi eftermiddagen åt praktiskt arbete i ateljén med att applicera olika prover av preparerat stödtyg med värmespatel och lösningsmedel mot provlappar av siden och bomull.

Vi arbetade med att göra en enkel konstruktion för att göra ett vacuumkuvert. En enkel ram av träreglar som kläddes med två lager plast. Plasten tejpades ordentligt så att det blev lufttätt. Plasten måste ha lite rörelsemån för att kunna sluta tätt runt föremålet. Textilen placerades mot

stödttyget mellan plastlagren och det tejpades igen. I ramens sida var ett hål borrarat som passade till dammsugaren. Sedan suger man ut luften så att stödtyg och föremål pressas samman. Med en värmekälla, i det här fallet en hårfön så aktiveras limfilmen och man får ett skonsamt tryck som skapar god vidhäftning. Zenie Tinker har konserverat relativt stora föremål med den här appliceringsmetoden.

Vi prövade även att arbeta på vacuumvärmebordet, med föremålet på platt yta täckt med plast. För att skapa ett jämnt sug över hela ytan behövde man ha ett snöre som löpte längs med kanterna under plasten. Ett alternativ är att man har en perforerad skiva, vilket förordades av Z. Tinker.

Tredje dagen inleddes med två föredrag där Zenie utifrån flera olika fallstudier presenterade hur man når lyckade resultat med laminering som konserveringsmetod, samt hur man på ett pragmatiskt sätt kan arbeta med tidigare laminerade föremål och reversibilitet. Därefter arbetade vi praktiskt med en skonsam och effektiv metod för att avlägsna lim från exponerade ytor. Utifrån detta diskuterades metoden och dess lämplighet vid avlägsnandet av äldre konserveringsåtgärder där laminering använts som metod.

Dagen fortsatte med arbetet med de tidigare praktiska övningar vi gått igenom och tillverkningen av egna provlappar. Workshopen avslutades med givande diskussioner kring tidigare och framtida projekt där laminering använts eller skulle kunna vara en användbar metod. Den avslutande gruppdiskussionen upplevde vi alla som värdefull och viktig för att kunna implementera våra fördjupade kunskaper efter dessa dagar i Brighton.

Sammanfattning

Laminering ska inte behandlas som en tidsbesparande åtgärd eller en åtgärd att ta till som sista utväg. Konservering genom att med adhesiv och sömnad fästa ett tunt stödtyg ska behandlas som en av alla tillgängliga konserveringsmetoder. Det finns föremål och tillfällen där det lämpar sig mer väl än andra metoder, och det finns tillfällen där det inte är en lämplig metod.

Vilket lim du arbetar med, i vilken koncentration, i vilka proportioner limmet blandas och appliceringsmetod har stor inverkan på slutresultatet. Varje åtgärd bör föregås av en testserie för att få fram vilken metod man kan använda. Hur föremålet ska förvaras eller ställas ut har också stor betydelse för val av metod.

Zenie Tinker underströk vikten av att kombinera laminering med sömnadskonservering. Ateljén använde ofta nylonnät på framsidan som sys ner igenom det laminerade originalet och stödttyget. Laminering är ibland en åtgärd som krävs för att kunna klä in ytan eller sömnadskonservera mycket sköra tyger.

Vi bär med oss flera nya tankar och idéer som vi behöver arbeta vidare på i våra ateljéer. Vi hoppas kunna arbeta vidare med läroprocessen tillsammans med fler kollegor, eventuellt som en framtida workshop eller kurs.

Hur kunskapen ska användas

Studenterna på konservatorsprogrammet vid Göteborgs universitet har i sin grundkurs årskurs ett om olika material en kortare introduktion till laminering av textil. I fördjupningskursen årskurs två kan de välja textil och har då möjlighet att fördjupa sig i laminering som konserveringsmetod. Vidare kan de under sitt uppsatsarbete både på kandidat och masternivå använda laminering som metod.

Jag är doktorand inom kulturvård med inriktning textilkonservering på institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet. I min tjänst ingår 20 % institutionstjänstgöring som till största delen är förlagd på undervisning. Här kommer kunskaperna från workshopen komma eleverna på konservatorsprogrammet till nytta.

Jag planerar att använda laminering som en av metoderna som undersöks för textil i rörelse, med fokus på kyrklig textil. Detta kommer vara en del av mitt avhandlingsarbete. Att kunna delta på den här workshopen och uppdatera mina kunskaper har varit väldigt värdefullt för det arbetet.

Vi som har deltagit i workshopen hoppas på att i framtiden ordna en workshop för våra kollegor i Svenska föreningen för textilkonservatorer och eventuellt NKF. Laminering är en spännande metod som vi tror svenska textilkonservatorer gärna vill lära sig mer om. Vidare planerar vi att presentera vår resebeskrivning och workshop i Realia.

Referenser:

Zenzie Tinker Ltd hemsida. Hämtat 30 oktober 2024. <https://www.zenzietinker.co.uk/about/#our-studio>